

Пастирське послання
Митрополита Андрея
До недужих

Не маючи спромоги стати на ноги і прикований до крісла та в неспромозі Вас відвідати, пересилаю Вам отсим письмом найщиріший мій привіт — Архиерейське благословення — і тих кілька слів потіхи. Наука Євангелія, що містить у собі правди, Богом об'явлені, має для недужих такі обильні й великі потіхи, що, хто тільки перейметься тією наукою, оту потіху знайде. Стане він видіти у своїх, хоч би і як великих, терпіннях зарядження Справедливого й Милосердного Бога, дане для нашого добра. Бог допускає на нас терпіння, недуги, тілесну неміч, тяжкі не раз болі, прикрі хірургічні операції з любові до нас і для нашого добра. Бо нам терпіння, недуг майже потрібно, і то не тільки майже потрібно, але й усе треба: без них могло б наше життя відступити від Божого закону і ми могли би пропасти навіки. Щоби нас із тої небезпеки рятувати, щоб наставити нас на добру дорогу, щоби ми безпечно ішли дорогою спасення, дає нам Господь Бог тілесні та душевні терпіння. Ми, дорогі, є з роду грішниками, наша зіпсута природа бунтується проти Божої волі та зводить нас на бездоріжжя. Щасливий той, кому Бог дає нагоду покути, бо наші терпіння є і покутою за наші гріхи. Не раз вони є потрібні до одержання прощення від нашого Батька, Бога. Через Ті терпіння наша душа, ведена Божою благодаттю, іде дорогами блудного сина, що вертає до батьківського дому. Коли би кому в життю добре поводилося, коли би був здоровим, багатим, славним, щасливим - був би лишився далеко від батьківської хати. А недобре є жити далеко від Бога, недобре Його закону не заховувати; нещастям, більшим від усякого іншого нещастя, є стратити святу Божу благодать, і ще гірше - стратити святу віру. Недорого є куплене щастя повороту до батька, коли недугу і зв'язані з нею терпіння Бог приймає у задоситьучинення за наші гріхи. Тепер час Великого посту, і вже вневдовзі будемо обходити світлий празник Христового Воскресення - отже, запрошую усіх Вас, недужих, до покаяння, до святої Сповіді та святого Причастя. Святе Причастя принесе Вам правдиву потіху і пільгу. Коли Христос під видом хліба прийде до Ваших душ, скажіть Йому: *«Ти перетерпів за мене страсті, Христе Спасителю, - з любові до Тебе, у задоситьучинення за мої гріхи, приймаю всі терпіння теперішньої недуги і всі терпіння цілого життя; лише дай мені, Христе, силу по-християнськи, по Божому терпіти, не нарікати, не роптати, а з Божої волі приймати все те, що прийдеться терпіти»*.

Вневдовзі будемо у Страсному тижні обходити пам'ятку Христових мук, може, і Вам удасться бодай щось прочитати із Євангелія про Христові муки. Читання про муки Ісуса Христа улекшує наші терпіння і в найтяжчих муках дає нам правдиву, може, навіть і солодку потіху. Як хто з Вас може мати святе Євангеліє, нехай і щодня, хоч би й короткий уступ мук Ісуса Христа перечитає, бо Євангеліє - то Божа, небесна книжка, - вона повна великих і святих наук, що душу до неба підносять, що душу учать і з Христом терпіти, і з Христом, із надією на вічне спасення, у благодаті воскреснути. Немічне тіло лежить на ложу терпіння, але коли душі діткнеться благодать Святого Духа, то просвітиться і розум і побачить, скоштує, яким добрим батьком є Бог, як добре разом з Ісусом Христом терпіти і з Ісусом Христом колись воскреснути. Те просвічення розуму, те звернення серця до Бога (*під діткненням Святого Духа*) називаємо воскреснути з Христом надією і благодаттю. Ще не є час на дійсне воскресення, днесь іще час терпіння, час кедуги, днесь іще мусимо в

терпеливості очікувати воскресення мертвих. Але надія і Божа благодать підносять душу, очищує, освячує, просвічує і є причиною того, що й серед недуги дістаємо бодай щось із Христового воскресення. Тоді і спливає на нашу душу правдива потіха, правдива радість у Христі, й навіть забуваємо на наші терпіння. А може, хто з Вас зможе ще трохи підвестися вгору до Бога і до Ісуса Христа, бо, хоч немичне тіло лежить на ліжку, благодать Божа душу підносить і веде Божими дорогами в небо. Можна з Божою ласкою не тільки тішитися серед терпінь, тішитися надією спасення, Божою благодаттю, очищенням душі, прощенням гріхів, поворотом до батьківського дому. Усе те є великі добра, правдиві скарби для душі, « *скарб укритий* », що його не один із Вас, може, знайшов щойно у тій недузі, яку Бог Вам зіслав. Хто лише зрозуміє, який то є скарб, той ним так утішиться, що серед найбільших терпінь знайде хвилини радості.

Оповідують про скупаря-багача, що, вмираючи, казав собі дати скриньку, в яку він ховав свої скарби, і висипав на постіль усі скарби — золоті гроші, дукачі, дорогоцінні каміння, брильянти, у золото оправлені, — і, перебираючи ті скарби у пальцях, любувався ними і з ними неначе прощався. « *Нерозумний нещасний, днесь твою душу візьмуть від тебе, а те, що ти зібрав, кому буде*¹? »

Подібно, але в іншій цілі, й Ви отворіть скриньку свого скарбу і погляньте в неї. Дивіть, які пречудові золоті монети! Кожне добре діло християнського життя заслугує на нагороду. Склянка води, дана убогому, не минеться без заплати. Скільки то Вам Бог дав. Подивіться: той дорогий камінь — це свята християнська католицька віра, який він прегарний, який багатий, який великий! А той другий, той чудовий смарагд без кази, — це надія дійти до неба, а цей брильянт, що був би прикрасою найбільшої цісарської корони, — це Божа любов, що освячує душу, робить її Божою дитиною. А те синівство Боже — чи то не скарб, більший, ніж саме життя? Воно більше, бо дає вічне життя і вічне блаженство. Дивіться далі: прощення усіх провин — добра Сповідь, а те Причастя, у яким сам Христос приходив до душі й дає пити чашу Своєї Крові, той лік на саму смерть, той завдаток вічного воскресення, та злука з Богом навіки? Який же то пречудовий клейнод, що це таке? Це Свята Тайна хрещення, це Тайна миропомазання. Яка ж шкода, що такий скарб був перед очима укритий, який то є небесний дар — його знайти і ним тішитися. Перебираючи собі в думках усі часті Божого скарбу, зложеного там у руках Ісуса Христа, згадайте і про дочасні дарунки неба. Згадайте і про дорогого батька, і про матір, що, може, давно померла, пригадайте собі й Ваші діточі літа, і невинні забави, і щирі молитви, які мати проводила, згадайте і приятелів, що, може, давно вже перед Богом, згадайте і про літа щастя, і про перебуті терпіння, і про жертви, принесені за родину, за вітчизну. Багача-скупаря скарб не міг тішити: гадка, що його треба покинути, затроювала йому останні години життя. Ваш скарб може принести потіху і радість, бо його ніхто не відбере. До Вас каже Христос: « *Збирайте собі скарб у небі, де ані ржа не з'їсть його, ані міль, ані злодій не вкраде* »². Христос неначе говорить: « *Повір Мені свій скарб, віддай його Мені в руки; я збережу його тобі на годину, коли зачнеться ліпше життя* ». Вірте Євангелію, що й серед найбільших терпінь можна тішитися тим скарбом, зложеним у руки Ісуса Христа і захованим у небі. Що можна тішитися — це також об'явлена Богом наука, це досвід усіх святих, це досвід кожного християнина, який лише схоче над тими правдами трохи

¹ Лкю XII, 20 (прим. ред.).

² Пор.: Мт. VI, 20; Лк. XII, 33 (прим. ред.).

застановитися і трохи над собою в тім напрямі попрацювати. Святий Яків виразно учить: « *З повною радістю приймайте, мої брати, терпіння, коли попадаєте в різні спокуси* » (Як. I, 2).

Пошукайте добре, попрацюйте над тим, помоліться, а переконаєтеся, що можна не тільки тішитися серед терпінь, але можна тішитися самими терпіннями так, що причиною радості будуть самі терпіння. У такому розположенню було би прикро душі, якби терпіння кінчилося, бо вона саме терпіння вважає добром, самим терпінням тішиться. Застановіться, чи таке розположення душі є фальшиве, а певно, знайдете, що воно не лише не є фальшиве, не є дуренням себе, але й опирається на дійсних правдах. Очевидна річ, до такого розположення треба Божої благодаті, треба сильної віри, треба Божої любові. Але ж бо те все є Божі дарунки для нас, кожний із Вас може мати і сильну віру, і благодать, і любов, - може мати стільки, скільки схоче. А коли вірою і любов'ю подивися на терпіння, коли над тим ближче застановишся, то ціле своє терпіння — зі всіма гіркими лікарствами, і болями, і операціями, і безсонними ночами — зложиш у скриньку того скарбу, як дуже дорогий клейнод, що варт бути зложений у руки Ісуса Христа у самому небі на слухну годину. А щоби ясніше вести ту розправу, представлю собі, що твоя, мій брате чи сестро, ціла твоя недуга є під символом, під знаком маленького деревляного хреста. Ти міг би той хрестик деревляний відкинути від себе, але пожди ще хвилинку, придивися йому ближче, а може, замість відкинути, ти притиснеш його до серця й поцілуєш. Чи той деревляний хрестик дійсно не має для тебе ніякої вартості? Хто знає? Може, він вернув тобі здоровля? Так є! Недуга тіла вертає здоровля душі.

Але вглянь у свою душу. Чи той хрестик не вернув тобі анітрохи здоровля душі? Як вернув, то він немаловартним ліком, бо, певно, здоровля душі важніше від здоровля тіла. Подумай, застановися! Вартніше чи ні? Здоровля душі, будь-що-будь, і по смерті буде мати якесь значіння. Хоч би ти і не був віруючим християнином, а лише уважав душу за щось такого, що по смерті не гине. За таку признають душу і жиди, і магометани, і гіндуси, і браміні, і буддисти, й усі теїсти, і всі навіть спіритисти. Тож для них усіх здоровля душі є чимсь таким, що і по смерті лишається значне і має вартість навіки. Ми, християни, кажемо, що від здоровля душі залежить ціла вічність, щаслива або нещаслива, вічне блаженство або вічне відкинення від Бога. А чи той хрестик не був для тебе наукою також дуже значною і вартісною в життю? А може, він був ключем до тієї скарбниці укритого скарбу? Чи не через нього ти був доведений до доброї сповіді, до святого Причастя, до поправи життя, до жалю за гріхи? А хоч би та сльоза, що ти її пролляв, споминаючи померших батьків, — чи вона не є дарунком того деревляного хрестика? Якби ти зумів оцінити, що той хрестик тобі приніс, то ти, відай, уважав би його за найдорожчий і найцінніший скарб. Він скарб укритий. Бо видиш, брате — сестро, усі наші християнські скарби є дуже укриті; зверху виглядають як щось марне й мале, а коли хто загляне у середину, добереться до суті річі, стане за укритим скарбом копати — той найде і в найпростішій річі в Євангелію скарби безконечної вартості. Так і ти тому своєму деревляному хрестикові придивися ще ближче. Подивися, чи не доглянувся на ньому червоної плямки? Це сліди Христової Крові, Крові, що її з любові для тебе пролляв на хресті. Тому символ твоєї недуги — хрестик, — і ми привикли християнською мовою називати хрестом усякі терпіння.

Що ж висказуємо тим способом говорення? Чи не те, що терпіння походить із Божих рук через Ісуса Христа, що воно нас з Ісусом Христом лучить, що терпеливе зношення

хреста робить нас подібними до Ісуса, що коли терпеливо зносимо Богом дані терпіння, то — як Киринейський Симон — помагаємо Ісусові двигати хрест на Голгофту, що те наше терпіння є озолочене проміннями сонця Ісусового Хреста, які на наш хрестик спливають, одним словом: називаючи своє терпіння хрестом, ми тим самим стверджуємо, що те терпіння є прикрашене багрянницею Христової Крові. Той слід Христової Крові мусить зробити нам хрестик наших терпінь дорогим і цінним. Але, якщо тому хрестикові придивимося ще ближче, знайдемо в ньому ще не один цінний знак. Себто, як ближче придивимося нашому терпінню, нашій недузї, знайдемо в ній не одну обставину, яка може зробити її, ту недугу, цінною. А передовсім знайдемо на нашому хресту також червоний знак крові святих мучеників: безліч благородних і святих людей віддало життя задля свідoctва Христової Віри, проливаючи кров за віру, — вони прославили Бога і стали нашими опікунами у небі. А їх тіла, їх святі моці, так високо цінить Христова Церква, що складає їх на Божих Жертівниках, аби над ними всюди відправлялася Христова Жертва Служби Божої.

Як же ж це можна сказати, що наш хрестик є украшений і їх кров'ю, кров'ю мучеників? Можна це сказати тому, що ми, всі християни, є одною родиною, одним тілом. Ту святу родину, те тіло, називають святі книги Божого об'явлення містичним Христовим тілом. Себто, що ми всі є зв'язані в одну родину Ісусом Христом, Його вірою, Його благодаттю. Ми всі є відкуплені, очищені Його Кров'ю, ми всі до Нього належимо, як члени Його тіла, Його містичного тіла. Ми належимо до того брацтва, що його головою є Ісус Христос, що його життям є Христове життя. Коли ж ми є членами Христового тіла, коли ми зі собою всі є пов'язані, то усе нам перед Богом є спільне: і добро, і зло. Християнин своїми гріхами шкодить не тільки собі, але й усім християнам; він перед Богом марнує і тратить щось зі спільного добра Божої благодаті. А коли християнин свято поступає з Божою благодаттю, то його заслуги стають спільним добром цілої родини. Тому й Ваші, дорогі Христові страдальці, терпіння, Ваші недуги й болі та безсонні ночі, якщо тільки Ви ті терпіння по-християнськи зносите, можуть на якійсь таємничій вазі Божого милосердя стягати Божу ласку і на інших, на наших братів. Тим способом терпіння святих мучеників є зв'язані перед Богом в одно із нашими терпіннями; як терпимо, то терпимо зі святими мучениками, нашими терпіннями ми прославляємо Бога так, як вони своєю смертю бога прославили. Наш хрестик є лише частинкою того великого хреста, який носить Христом відкуплене і Його Кров'ю очищене людство. Наш хрестик є малою частинкою того великого хреста, що його перша носила Пресвята Діва Марія. Вона так терпіла, так усі терпіння й муки Христа переносила на Собі та відчувала в материнськiм серці, що, як думають святі, її терпіння були такі великі, що рівналися чи, може, й перевищали усі терпіння усіх мучеників. До того великого хреста, якого наш хрестик є лише частинкою, належать терпіння й муки усіх святих, смерть за віру мучеників, умиртвлення пустинників, терпіння, боротьби й подвиги святих ісповідників, боротьби й дійства святих дів і дівственників, тим великим хрестом є терпіння цілого людства, і ним Христос те бідне людство спасає, пригортаючи його безконечною Своєю любов'ю до Свого хреста. Бо вартість усіх тих терпінь і мучеників, і святих, бо вартість і наших терпінь є тільки у злуці їх із Христовою мукою. Коли ж ми всі є так зв'язані поміж собою і з Христом, то можна сказати, що наш хрестик є обагрений кров'ю мучеників, тай можна сказати, що він є просвічений заслугами усіх святих.

А даліше можна сказати, що він є позначений терпіннями усіх наших братів: і тих, що на полях битви полягли за Батьківщину, і тих, що там далеко терплять і умирають страшною голодовою смертю, і тих, що їх біда розкинула по цілому світу. Усіх їх, дорогих наших братів, і кров, і страждання, і сльози, і боротьби, і терпіння є позначені на нашій хресті. Він, той хрест нашої недуги, є злучений із ними усіма, а злучений такими зв'язами, що їх у ньому можна пізнати. На кожний спосіб не легковажте терпіння, даного Вам Божим Провидінням. Дивіться на нього очима віри, шукайте в ньому укритих скарбів, шукайте в ньому тайн святої віри і тайн безконечної Божої любові. Така є ціла наука святого Євангелія, таке є й ціле наше християнське життя, що є хоч і слабим, але все-таки відблиском Христового Євангелія. Як у Євангелію, так і в життю, є безконечна глибіннь тайн, безграничний океан; чим більше з Божою благодаттю будете в ту безодню вглиблюватися, чим більше будете застановлятися над тим, що той хрестик Вашого життя Вам проповідає, тим більше будете розуміти і хрест Ісуса Христа.

А якщо говорю до Вас, дорогі, мовою, що може видаватися Вам темною, неясною, то роблю лише тому, щоби Вас упровадити у ту тайну глибини океану. Як же ж ясно про неї говорити? Як же ж слабим людським язиком висказувати ті безконечні тайни, що високого неба сягають? Треба би якоїсь соняшної чи ангельської мови, щоби висказати одну міліонову частину того, що міститься у тому укритому скарбі, що його люди легковажать і так радо від себе відкинули би, — укритому в хрестиках наших терпінь.

Попробую піти ще один крок даліше чи вникнути ще трохи глибше у води океану. Це, може, буде бесіда, незрозуміла для Вас, а все-таки поспробую відкрити перед Вашими очима ще й таку тайну Вашого хрестика.

Ви ж Божі діти, Ви відкуплені Христовою Кров'ю, а Ваша душа є освячена Його благодаттю, і Дух Святий просвіченням Своєї ласки дотикає Ваших умів та Ваших сердець, тому й безконечні тайни Божої науки можуть бути, а і є Вам зрозумілі. Ви ж діти святих і належите до святої родини Христового тіла.

Придивіться тепер іще ліпше тому маленькому деревляному хрестикові, що для нас є символом, знаком усіх терпінь нашого життя. На ньому спостережете те, що можна хіба так описати: слід Христової Крові є значний на хресту такий, що Кров є ще жива, тепла і поволі з того хреста проливається. Що ж це значить?

Хрест є оружжям спасення людей. Христос, умираючи на хресті, довершив діла нашого спасення. Довершив, бо для того діла спасення віддав усе Своє, віддав і праці, й терпіння цілого життя, і Свою муку, і Свою хресну смерть, а перед мукою віддав нам іще і святу Євхаристію, те страшне, таїнственне, щоденне повторювання Його Жертви, і з хреста вгддав нам Свою Матір, а й по смерті ще хотів, аби копієм прошите серце пролляло останню каплю Крові.

Христос довершив діло людського спасення, але довершив так, що ще треба, щоби люди зі свого щось додали і своє довершили. І щойно тоді буде довершене Христове спасення людей, і то тим, що Христос у життю і у смерті сам Собою зробив, і з тим, що зробив, робить і по кінець віку буде робити в життю людей у їх серцях, у їх душах. Святий Апостол Павло оту предивну й незрозумілу тайну нашої святої віри представляє ось так: *«І доповняю те в моїм тілі, що не достає терпінням Христа, за його тіло»* (Кол. I, 24). Дивний висказ! Що ж може Христовим мукам бракувати? Що ж можна додати до Христових мук? Та дивна тайна в тому, що, з Божої волі та з волі Христа, люди є покликані до того, щоби своїми терпіннями злучитися з терпіннями Христовими;

а злучитися так, аби їх терпіння неначе доповняли Христові терпіння. Чаша Христової Крові є неначе неповна, і Христос сам дозволяє, щоби до тієї чаші Його Крові люди могли додати і кілька капель своєї крові. Очевидно, що не з їх заслуги їх кров може мати таку вартість, бо без Божої благодаті океани проллятої людської крові не могли би для спасення людей нічого зробити. Але коли люди кров проливають (а терпіння, недуги, сльози, бажання, молитви є також способом проливання крові, й тому можна так сказати), коли проливають її з Божої благодаті, то пролляття стається неначе пролляттям Христової Крові. Дивним даром Божої благодаті вільно нам таким способом свою кров доливати до Христової чаші й тим способом доповняти те, що бракує Христовим страстям. Вільно нам своїми терпіннями завершувати Христове діло. Звершувати діло спасення людей, — чи людський розум може це поняти? Тобі, бідна убога дитинко, що терпиш гіркі терпіння й гіркі болі, недуги, що лежиш у ліжку опущена, забута всіма, — тобі вільно приймати терпіння й терпіти так, що неначе ліжко твоє стане Христовим хрестом, на котрім розп'яте твоє тіло буде проливати кров свою разом з Ісусом Христом за спасення світа.

Коли святий Апостол Павло сам про себе говорив, що Христові терпіння умножуються в нас (*II Кор. I, 5*), коли пр себе говорив, що « я з Христом прибитий до хреста » і що « жиє в мені Христос » (*Гал. II, 20*)³, коли писав, що « я ношу язви Господа Ісуса на своїм тілі » (*Гал. VI, 17*), то не лише про себе одного те говорив. Говорив те в імені людської природи. Не було це якимсь незвичайним привілеєм його апостольства, але даром, доступним кожному християнинові. Може, вже сама освячаюча благодать робить те, що християнин міг би з Апостолом Павлом сказати: « Христос у мені жиє ». Але може бути, що всі ті наведені слова Апостола описують не лише освячаючу благодать у найнижчому ступні, в якому може освячувати душу, але й говорить про вищий, а однак усім доступний спосіб, спосіб таємничий, у яким і Христос жиє в душі, й людина Христові рани на своїм тілі носить, і Христові терпіння помножуються в чоловіці. Коли ж запитаємо, чому та через що доступне кожному християнинові те безмірне достоїнство і та благодать безконечної вартости, то прийдеться сказати, що до тієї благодаті ведуть терпіння. Як хто може до тієї ласки дійти, якщо можна чимсь доповняти Христові муки, то через ніщо іншого, як тільки терпіння. Або, іншими словами, ніде і перед ніким не можна так сміло ту науку Євангелія проповідувати, як перед страждучими, терплячими й недужими. Ви своїми терпіннями, по-християнськи знесеними, можете заслужити людям-грішникам Божу благодать. Ви до того покликані, Ви Євангелієм до того запрошені, щоби своїми терпіннями разом із розп'ятим Ісусом Христом спасати людей.

Святий Петро так писав до учеників, котрим погани докучали, завдаючи їм терпіння: « Коли добре робите і докучення терпеливо зносите, це є ласка у Бога. Бо на це ви покликані, бо і Христос терпів за нас, лишаючи нам примір, аби ви йшли за його слідами... що наші гріхи поніс сам у своїм тілі на дерево » (*I Пт. II, 21*)⁴. Можна це слово повторити і до тих, що терплять, хоч і не терплять переслідувань за віру. Бо, хто терпить, приймаючи з Божих рук терпіння й бажаючи злучитися з Христовими терпіннями для добра, для спасення людей, для навернення грішника, до того можна сказати, що терпить задля справедливости. Терпіти задля Бога з юбові до Бога і терпіти задля справедливости є дуже

³ У нашому тексті Святого Письма це посилання відноситься до Гал. II, 19-20 (прим. ред.).

⁴ Це посилання стосується більшого уривка біблійного тексту – пор.: I Пт. II, 20-24 (прим. ред.).

близьке одне другому, і тому вільно Вам, недужим, до себе пристосовувати те слово святого Апостола Петра: « *Коли ви терпите задля справедливости, щасливі ви* » (I Пт. III, 14). Здається навіть, що святий Апостол Петро відзивається не тільки до тих, що терпіли за віру, до мучеників, а взагалі до всіх терплячих, коли каже: « *Радуйтеся, беручи участь у муках Христових, щоби ви і в об'явленню його слави у радості веселилися* » (I Пт. IV, 13). Так-то терпіти — це значить Богові виявляти найбільшу любов, а коли у терпіннях думаєте про ближніх, про тих, що терплять гірші терпіння від Вас, і коли за них ті терпіння жертвуйте, то це є прегарне, пречудове діло любові ближнього, а любов покриває множество гріхів.

Може, це і трудна чеснота — радуватися у терпіннях, але вже багато значить - розуміти, що хрест — це Божа ласка, розуміти, що Бог із любові до нас дає нам терпіння і що ті терпіння можуть принести і нам, і нашим ближнім великі добра. Коли це зрозумієте, коли про те будете думати, то легко буде Вам бодай остерегтися проклонів, нарікань, не дай, Боже, — богохульства, легко остережетеся спокуси, невдоволення і жалю до Господа Бога і бодай зможете так терпіти, щоби в усім прославлявся Бог через Ісуса Христа, котрому слава і сила по віки вічні. Амінь.

Дано у Львові в середу Хрестопоклонної седмиці 1 березня старого стилю року Божого 1934.

+ Андрей Митрополит

Висловлюємо щирі подяку за підтримку даного видання п. Ростиславові Околіту та директору Західної регіональної філії АКБ «Трансбанку» п. Іванові Коркуні